

Szihalom-Mezőkövesdi csata 1849-ben

Krasznai Péter volt 1848/49-es kemecsei honvéd altiszt, aki Egerben volt joghallgató, majd főhadnagy „Naplójegyzetei”-ben azt írta, hogy Szekurits ezredes osztályába beosztva 1849. februárjában Poroszlóról „egy század Vürtenberg huszárral Mezőkövesdre mentünk..... Mielőbb Egerfarmoson is töltöttünk egy napot, onnén mentünk Kövesdre. Néhány napot csendességben töltöttünk.” Itt találkoztak Klapka seregeivel, akik „veres talluval, veres pántlikával voltak díszítve, merthogy ők republikánusok, a Görgey serege pedig monarchista, azok fejér tollat viselnek.”

Ez az egység Makláron megszállva február 26-án délután Kállón túl találkozott az osztrák sereggel. A kápolnai csata után Füzesabonyban „meghálván másnap kora reggel Mezőkövesdre ért.” Erről az eseményről a zalai Balogh Gábor a „Honvéd emlékeim”-ben azt írta, hogy „Kálból jövet Füzesabonyban állapotunk meg, itt kaptunk némi enivalót, s még aznap Mezőkövesdre mentünk.”

Krasznai úgy folytatja, hogy „még a Kápolnától visszavonuló seregnek utócsapatja alig érkezett be a többi seregrészekhez, amidőn Szihalom felől nagyszámú lovasság (osztrák) törtetett elő mire az utócsapatból kivált egy divízió Vilmos huszár, egy divízió Vürtenberg huszár és a jóval nagyobb számú ellenséges lovasságot megrohanta, alig néhány pernyi vagdalkozás után szétszórták őket, mintegy hetvenet levágtak közülük, azalatt egy portyázásból visszajövő Hunyady huszárszázad a menekülő hét ágyúra reácsapva munitiós szekereivel, s legénysége nagy részével elfogta, miben a mi osztályunkhoz tartozó Leel huszárok is segítségükre voltak, ezen összezapás annál érdekesebb volt, mivel az a magyar tábor előtt igen közel történvén mindannyian legszebben láthattuk.”

„Nagyszerű látvány volt – írja a szemtanú Klapka – amint ez a könnyű lovascsoport a nehézkes vérteseket egy pillanat alatt elérte, soraikat áttörte és részben levágta, részben a szélrózsa minden irányában szétszórta őket.” „Ez a kis, de rendhagyó, az egész sereg szemeláttára és biztatása közben kivívott siker, a csapatok különben is csak keveset lankadt lelkesedését a legmagasabbra növelte. Ez, a Mezőkövesd előtti volt az első alkalom, ahol a mi szép seregünk magasztos látványa és az osztrák sereg tétovázása a honvédet és a huszárt először töltötte el azzal a meggyőződéssel, hogy a tegnap még győzelmes ellenség kivívott előnyei ellenére ma már ijedten tér ki fegyvereink kipróbált fölénye elől.” (Borus József: Dembinszky fővezérsége című könyvből).

„Soh sem voltam ennél magasztosabb, lelkesítőbb látvány szemtanúja.” Emlékezett idős Görgey István.

„Az egész sereg éljent kiáltott, s szinte önkéntelenül, belső kényszertől hajtva megindult előre. E pillanatban érkezett oda Dembinski, s a lelkes és harcolni vágyó, az ellenség ellen parancs nélkül induló seregnek nyomban megállást parancsolt. A magyar hadvezetésnek döntenie kellett, hogy megtámadja másnap – március 1.-én – az ellenséget, vagy folytatja a visszavonulást Miskolcon át a Felső-Tiszához, illetve Poroszlón át Tiszafüred irányába. Dembinski a visszavonulást választotta, mégpedig.... Poroszló felé.” (Lásd uo.)

Máriássy János visszaemlékezése szerint is (kiadva 1999-ben) „a lovasharc után az egész sereg fegyverben állott a táborhelyén.....Összesen 32 ezer, mindennel ellátott honvéd állott itt Dembinsky rendelkezésére....A hangulat a seregnél jó és harcias volt, melyet a lovasharc előnyös vége még tetemesen emelt.”

A széjjelugrasztott osztrákok a Maklár és Füzesabonynál álló osztrák gyalogság felé gyülekezett. „A magyar hadtest- és hadosztályparancsnokok legnagyobb része a támadólagos előnyomulás folytatását sürgette, de Dembinski ehhez hozzá nem járult és ez alkalommal is

közte és Görgey között újból igen heves jelenet keletkezett.”(Breit József 1848/49 évi függetlenségi harcának katonai története)

Windisch-Grätz osztrák tábornagy bosszankodva vette tudomásul a Mezőkövesd előtt lezajlott lovassági ütközet eredményét, ez alapján feltételezték, hogy a magyarok összpontosítása támadásra vár.

A császári hadvezetés eddigi feltételezéseiben a Poroszlóhoz lehetséges visszavonulás nem szerepelt, mivel Dembinski Kerecsendről nem a Poroszló irányába közvetlenül eső Füzesabonyba, hanem a kerülőt jelentő Mezőkövesdre vezette seregét, ezért a tábornagy március 1.-re támadó előnyomulást rendelt el Makláról. (Borus).

Az osztrák hadtestparancsnokok (Schlik és Wrba) kijelentették, hogy „, a következő napra elrendelt előnyomulás nem történhet meg. A csapatok nagyon fáradtak és hiányzik a tüzérségi lőszer is. „,

„A változás: a seregnek reggel 8 órára harcrendben kell állnia, de a szándékolt előnyomulásra csak akkor kerülhet sor, ha a magyarok támadnak.” (Borus de Breit is)

Egerfermosi és a mezőszemerei ágyúcsata

A február 28-ról március 1.-re virradó „ éjjelt is békésen fagyoskodtuk át, csupán annyi kellemetlenség ért, hogy éjjeli alvásunkban belepett a hó bennünket. Reményünk volt ennyire megerősödve reggel egész erővel előnyomulnunk, s mostmár ilyen nagy erővel lévén okvetlenül megverjük a németeknek általunk kevesebbre becsült erejét.” –írta Krasznai Péter.

„ 1849. március elsején egyik főparancsnok sem ismerte a vele szemben álló ellenség helyzetét, így mindkét sereg tétlenséggel kezdte a napot, várva a másik fél támadását. E várakozást Dembinski unta meg előbb, parancsára a sereg Mezőkövesdről délkeletnek fordulva elindult Poroszló irányába”, nehogy az ellenség őt megelőzze a hídhöz vezető úton, Ő pedig Ivánkára ment.

Március elsejére a sűrű hóesés köddel párosult, ami a látást korlátozta. Klapka serege és Szekurits hadosztálya Borsodszemere irányába Egerfarmosra tartott, Máriássy hadosztálya képezte az elővédet, aki azt írja „éjen át hóesvén, útnak semmi nyoma sem volt látható, s ezért kalauzok által vezetettünk....feneketlen sáron s helyenként mocsáron át”. Így a magyar sereg haladása igen megnehezült, Klapka hadteste déli egy órára háborítatlanul elérte Egerfarmost. A csapatok pihenőt kaptak.

„ Egerlövön át Aulitch hadosztálya haladt, a jobbszárnyon Guyon hadosztálya Négyesen át. A főerőt Szentistvánon keresztül Görgey vezette.

Az osztrák sereg a parancsnak megfelelően 8 órakor a maklári síkon csatarendbe állt, a köd déltájban felszállt, ekkor vált láthatóvá, hogy a magyarok hosszú nagy csapatoszlopa merre tart, ekkor intézkedtek az üldözés mielőbbi felvételéről Szihalom - Egerfarmos illetve Füzesabony - Mezőtárkány irányába, hogy a magyarok visszavonulását késleltessék.

„ Délután 3 órakor Klapka értesült az ellenség közeledéséről. Egerfarmost a Maklár alatt két ágra szakadó Eger patak nemcsak ketté osztotta, hanem körül is zárta, s ez a körülmény lehetetlenné tette Klapka erőinek szabályos felállítását a harchoz....., ezért az ellenség által már megszállt Mezőtárkány figyelésére törekedett, de Szemere község felől indítottak támadást délután 4 óra tájban....főleg Máriássy, kisebb részben a Szekurits hadosztályából kiállított erőnek kellett a hadtest, és mindenekelőtt a számtalan lőszeres és poggyászkocsi visszavonulását fedeznie” (Borus)

Máriássy visszaemlékezéseiből tudott, hogy „a község mellett folyó, a tavaszi vizek folytán jó nagy Eger patak csak egyetlen egy gyenge és rossz állapotban lévő hídon” kellett az áthaladást biztosítani, a hidat meg kellett erősíteni és kijavítani.

„A feladat nem volt könnyű, mert az ellenség nemsokára kibukkant Szemeréről....A köztünk lévő sáros és nehéz talaj miatt az ellenség nem mert támadólag előrenyomulni, hanem helyben maradván csak ágyúharcra szorítkozott....míg csapataink átkeltek, megtartottuk állásainkat...majd én is elrendeltem a visszavonulást, azt bevégezvén a hidat felszedtettem.” (ez este tíz órakor volt)

Balogh Gábor „Honvédelemleikem”-ben úgy írja (aki a Szekulits egységébe tartozott), hogy az Eger patak bal szárnyán (Rima) „a falu mellett lévő úgynevezett egerfolyón keresztül, ami 12-13 öl volt, s híd nélkül jártak rajta át. A mi zászlóaljunk volt az utolsó....Előttünk elvonult mindenki, s az említett folyót sárral annyira telezavarták, hogy az többé nem víz – de szoros értelemben sár volt, benne az ágyúk elsüllyedtek, ezeket ki kellett emelnünk, csizmámon befolyt a sár.” (az ágyúcsata délután 4 órától este nyolc óráig tartott).

Az egerfarmosi csata után Klapka György hadtestparancsnok szerint „Máriássy és Szekulits hadosztályai órákon át ingadozás nélkül, a legpusztítóbb golyózápokban is kitartottak, gátat vetve az ellenség előnyomulási szándékának.”

A osztrák hadtest ugyan birtokba vette Egerfarmost, de a mellette folyó Eger patakon már nem merészkedett átkelni. Így aztán „a patak nyugati oldalán biztonságban történhetett meg a honvéd erőknek a Poroszlóra vonulása, ahová éjjel után 1 órakor érkeztek meg, három óra alatt 12 kilométert tettek meg sötétben rossz úton, az időjárás viszontagságai és a rossz élelmezés által erősen megviselt csapatokkal.” (Breit József)

A veszteség 120 fő, 5 hősi halott katona Egerfarmos temetőjében van eltemetve, akiknek 1906. március 15-én emlékkő állíttatott közadakozásból, 1999-ben lett felújítva.

Az útviszonyokra jellemző, hogy az Egerfarmosnál elhangzott ágyúszót a Szentistvánon tartózkodó Görgey is meghallotta, parancsot adott Aulichnak, hogy ágyúkkal erősítse meg Klapkát, és nyomban megindította két hadosztályát Egerfarmos felé, de a rossz, sáros, felázott útnak csak a felét tették meg, mire az ágyúzás is elhallgatott.

Az osztrák sereg Mezőtárkányból és Besenyőről Poroszlóra vonult, de megállapították, „sem a sereg ereje és állapota, de még kevésbé az időjárás és terepviszonyok látszottak alkalmasnak....támadóműveletek folytatására.”, ezért megrongálták a hajókat és még meglévő hidakat és visszavonultak Mezőtárkányba, ahonnan március 3-án délután Besenyőre és Dormándra meneteltek.

Az osztrákok azt a következtetést vonták le, hogy „Ezzel az utolsó remény tűnt el a magyar seregeknek érzékeny veszteséget okozni.” Az osztrákok visszavonulásáról a magyar táborban senki sem értesült, még a hidat védő Hertelendy sem. (Borus József)

Az irodalmat Hermann Róbert hadtörténész bocsátotta rendelkezésre.